

здобувач кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Статтю присвячено аналізу організаційно-правових засад діяльності установ виконання покарань Державної пенітенціарної служби України. Досліджено сучасний стан організації діяльності установ виконання покарань, особливості правового регулювання діяльності органів та установ кримінально-виконавчої системи.

Ключові слова: організаційно-правові засади діяльності установ виконання покарань Державної пенітенціарної служби України, установи кримінально-виконавчої системи, адміністративно-правові засади діяльності установ виконання покарань Державної пенітенціарної служби України.

Статья посвящена анализу организационно-правовых основ деятельности учреждений исполнения наказаний Государственной пенитенциарной службы Украины. Исследуются современное состояние организации деятельности учреждений исполнения наказаний, особенности правового регулирования деятельности органов и учреждений уголовно-исполнительной системы.

Ключевые слова: организационно-правовые основы деятельности учреждений исполнения наказаний Государственной пенитенциарной службы Украины, учреждения уголовно-исполнительной системы, административно-правовые основы деятельности учреждений исполнения наказаний Государственной пенитенциарной службы Украины.

The article analyzes the institutional and legal framework of penal penitentiary service of Ukraine. Characterized the current state of organization of penal institutions. Features of legal regulation of organs and institutions of the penal system. Analyzed the legal status of penal institutions. We study the legal principles of penal penitentiary service of Ukraine.

Key words: organizational and legal principles of penal penitentiary service, penitentiary system, the legal basis of penal penitentiary service.

Державна пенітенціарна служба України (далі – ДПтС України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якої спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань.

Відповідно до адміністративного законодавства України кримінально-виконавчу систему України складають органи та установи виконання покарань.

Таким чином, кримінально-виконавчу систему можна визначити як сукупність органів та установ держави, які здійснюють діяльність з виконання кримінальних покарань, наділені спеціальним статусом та знаходяться у відносинах субординації між собою.

Відповідно до Положення про ДПтС України, ст. 1 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», вона є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, на який безпосередньо покладаються завдання щодо реалізації єдиної

© Ліпницький В. А., 2016

державної політики у сфері виконання кримінальних покарань. Отже, ДПтС України спрямовує, координує та контролює діяльність установ виконання покарань, у межах своїх повноважень видає накази, організовує та контролює їх виконання [2, с. 11].

Організаційна структура кримінально-виконавчої системи визначена у ст. 6 вищезазначеного Закону і складається з ДПтС України, її територіальних органів управління, установ виконання покарань (УВП), слідчих ізоляторів (СІЗО), воєнізованих формувань, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань. Фактично законодавець визначив три рівні управління кримінально-виконавчою службою: 1) центральний – ДПтС України; 2) регіональний – територіальні органи управління; 3) місцевий – УВП, СІЗО [1, с. 16].

Територіальні органи управління здійснюють керівництво оперативно-службовою та фінансово-господарською діяльністю підпорядкованих їм УВП та виконують функції, передбачені положеннями про територіальні органи управління.

Якщо суб'єктом формування політики у сфері виконання покарань виступає Верховна Рада України, то безпосереднім суб'єктом здійснення цієї політики є УВП. До таких належать: арештні доми, кримінально-виконавчі установи (КВУ), спеціальні виховні установи (виховні колонії).

Воєнізовані формування – підрозділи, які відповідно до закону діють у складі органів і установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, призначені для їх охорони та запобігання і припинення дій, що дезорганізують роботу виправних установ.

Крім того, практично в кожній установі виконання покарань функціонують підприємства, які є казенними підприєм-

ствами і здійснюють некомерційну господарську діяльність без мети одержання прибутку для забезпечення професійно-технічного навчання засуджених та залучення їх до праці.

У межах, визначених Кримінально-виконавчим кодексом та законами України, виконання кримінальних покарань також здійснюють військові частини, гауптвахти [3, с. 11].

Територіальні органи управління, арештні доми, виправні центри, виправні колонії організовуються і ліквідуються Державною пенітенціарною службою України.

Адміністративне законодавство визначає наступні напрями діяльності служби: 1) здійснення єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; 2) розроблення рекомендацій щодо організації тримання осіб, взятих під варту, забезпечення виконання вироків суду і застосування передбачених законом засобів виправлення і перевиховання засуджених; здійснення контролю за виконанням вироків суду за окремими видами додаткових покарань; 3) забезпечення примусового лікування засуджених, хворих на алкоголізм та наркоманію; 4) забезпечення додержання вимог законодавства в органах і установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, запобігання злочинам, дисциплінарним проступкам з боку засуджених до позбавлення волі та щодо них, їх припинення та виявлення і розкриття злочинів, вчинених в органах і установах виконання покарань, проведення дізнання у справах про ці злочини, здійснення оперативно-розшукової діяльності; 5) керівництво органами і установами виконання покарань, слідчими ізоляторами, організація виробничо-господарської діяльності з наданням засудженим роботи, забезпечення їх професійної підготовки та загальноосвітнього навчання; 6) правовий і соціальний захист осіб рядового і начальницького складу, працівників кримінально-виконавчої служби та членів їх

сімей; 7) удосконалення роботи з кадрами, їх професійної підготовки.

Аналіз напрямів діяльності установ виконання покарань указує на те, що вона не є органом, який лише керує установами виконання покарань, слідчими ізоляторами та слідкує за тим, щоб вимоги закону механічно виконувалися. Сутність її функцій є більш широкою. Безумовно, виконання покарань є основою діяльності ДПТС України, але всі її функції не можна спростувати тільки до виконання покарань. Необхідно говорити про специфічну рису кримінально-виконавчої служби – її поліфункціональність. Вона визначає принципи виконання кримінальних покарань, правового статусу засуджених, гарантії захисту їхніх прав, законних інтересів та обов'язків; порядок застосування до них заходів впливу з метою виправлення і профілактики асоціальної поведінки; удосконалення системи органів і установ виконання покарань, їх функцій та порядку діяльності; нагляду і контролю за виконанням кримінальних покарань, участі громадськості в цьому процесі; а також здійснює регламентацію порядку і умов виконання та відбування кримінальних покарань; звільнення від відбування покарань, допомогу особам, звільненим від покарання, контроль і нагляд за ними.

Серед функцій ДПТС України необхідно також виділити напрями діяльності, які характеризують її тільки як орган виконання покарань: 1) безпосередньо виконання покарань; 2) організація оперативно-розшукової діяльності, взаємодія з відповідними підрозділами органів, які проводять таку діяльність, використання банків даних оперативної інформації; 3) організація виконання актів амністії та помилування; 4) забезпечення створення системи власної внутрішньої безпеки; 5) забезпечення установ виконання покарань і слідчих ізоляторів інженерно-технічними засобами охорони і нагляду за особами, яких тримають у цих установах, спеціальними засобами

захисту та активної оборони, системами зв'язку і управління, зброєю, боеприпасами, бойовою та спеціальною технікою; 6) здійснення медичного контролю за станом здоров'я засуджених і осіб, узятих під варту; забезпечення надання їм необхідної медичної допомоги, належної санітарно-епідемічної обстановки; 7) забезпечення правопорядку та безпеки в органах і установах виконання покарань та слідчих ізоляторах; 8) контроль за додержанням законодавства з питань, що належать до її компетенції, вироків, постанов та ухвал судів.

Чинним законодавством України контроль за виконанням більшості покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, покладається на кримінально-виконавчу інспекцію, а проведення індивідуально-профілактичної роботи із засудженими за місцем проживання – на органи внутрішніх справ.

Згідно з адміністративним законодавством кримінально-виконавча інспекція є органом, який виконує покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт та здійснює контроль за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням або умовно-достроково, а також звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років. Крім того, на інспекцію покладається організація направлення засуджених до обмеження волі до місця відбування покарання та виконання виправних робіт як виду адміністративного стягнення.

До основних напрямів діяльності УВП як органів державного управління належать: реалізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань; кадрова політика; охорона здоров'я засуджених; управління підприємствами УВП та вирішення проблем фінансування пенітенціарних установ; освіта та професійне навчання засуджених, їх працевлаштування.

Існування УВП різних видів зумовлено реалізацією вимоги закону щодо роздільного тримання осіб, засуджених до різних видів покарання (ст. 92 КВК України). Ця вимога спрямована на забезпечення ізоляції, запобігання негативному впливу, який може справити на вперше засудженого особа, яка вже відбувала покарання, та для створення оптимальної системи УВП.

В управлінській діяльності діє низка принципів. Принцип субординації передбачає можливість управління УВП підпорядкованими їй процесами на відповідному рівні. Плани роботи УВП, у тому числі їхніх підрозділів, розробляються відповідно до Інструкції про організацію планування в органах і установах виконання покарань, затвердженої наказом ДПтС України від 05.02.2000 р. № 11 «Про заходи щодо поліпшення управлінської діяльності і виконавської дисципліни в органах і установах виконання покарань».

Відповідно до рівня управління пенітенціарним закладом у КВУ розробляються плани і щодо вдосконалення її виробничо-господарської діяльності.

Контроль за функціонуванням УВП здійснюється: 1) представниками прокуратури; 2) Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини; 3) представниками служби безпеки; 4) членами Комітету проти тортур Ради Європи.

До основних нормативно-правових актів, що регламентують діяльність УВП, належать: Правила внутрішнього розпорядку УВП; Інструкція з організації порядку і умов виконання покарання у виді обмеження волі; Інструкція з організації нагляду за засудженими, які відбувають покарання в кримінально-виконавчих установах, затверджена наказом ДПтС України від 22.10.2004 р., та інші управлінські нормативно-правові акти.

Література

1. Про державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-IV // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 29. – Ст. 1697.
2. Про затвердження Положення про Державну пенітенціарну службу в Україні : Указ Президента України від 06.04.2011 р. № 394/2011 // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 28. – Ст. 1161.
3. Кримінально-виконавчий кодекс України // Офіц. вісн. України. – 2003. – № 33. – Ст. 1767.